

pracovním uplatněním či užíváním návykových látek, příslušné kapitoly umožňují nejen získání přehledu v jednotlivých podoblastech, ale umožňují také hlubší vhléd do komplexních souvislostí životního stylu a duševních poruch. Životní styl je v současné době ovlivněn digitalizací mezilidské komunikace a rozvolněním tradičních rolí, což vede k individualizaci společnosti a nárůstu samoty, která je rizikovým faktorem mnoha onemocnění.

Publikace si klade za cíl i určité koncepční začlenění intervencí v oblasti životního stylu do stávajících psychosociálních či edukačních intervencí, ať již jde o stále rostoucí poznání přínosu „mindfulness“ v psychiatrii a psychoterapii, nebo o využití motivačních rozhovorů.

V kapitolách sepsaných editorem publikace je potom z historických východisek a někdy i překvapivých příkladů (viz složení viktoriánské diety na str. 38) formulován i opatrně optimistický výhled do budoucnosti, kdy prostřednictvím technologických prostředků, jako jsou aktivity trackery či telemedicínské programy, bude možné poskytovat individualizované intervence v oblasti životního stylu, pohybových aktivit i výživy. Poukazuje na soustavné opomíjení využívání úprav životního stylu, behaviorálních a psychologických preventivně-léčebných intervencí,

kteří jsou účinné, přinášející dlouhodobý přínos i levnější, ale jsou hůře realizovatelné, což vede k upřednostňování nových, nákladnějších technologických a farmakologických řešení.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, v § 3 jako součást individuálního léčebného postupu, který je podkladem vztahu lékař–nemocný, ustanovuje léčebný režim, kterým se rozumí soubor opatření, jež podporují léčbu a minimalizují její možná rizika, včetně doporučení úpravy životního stylu. Předkládaná publikace je prvním uceleným souhrnem těchto doporučení v naší literatuře, který stojí za pozornost nejen odborníkům pracujícím v oblasti duševního zdraví – psychiatrům, psychologům či psychoterapeutům –, ale i lékařům z jiných oborů, kteří si uvědomují nezbytnost komplexního pohledu na léčbu jakýchkoliv poruch, nejen poruch duševních. Doporučení týkající se úpravy životního stylu by jednoznačně měla být součástí ucelených léčebných intervencí a v předkládané publikaci je možné nalézt mnoho konkrétních poznatků podložených důkazy. Výzvou do budoucnosti potom pro všechny z nás zůstává tyto odborné poznatky zohledňovat při práci s nemocnými, transformovat je ve srozumitelná doporučení a hlavně je využívat v denní praxi.

MUDr. Marek Páv, Ph.D., MBA
Marek.Pav@bohnice.cz

Karel D. Riegel, Kamil Kalina, Ondřej Pěč

PORUCHY OSOBNOSTI V 21. STOLETÍ

Diagnostika v teorii a praxi

Portál, s.r.o., 2020, 208 stran

Autoři (Mgr. Bc. Karel Dobroslav Riegel, Ph.D., doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc., EMPH, a MUDr. Ondřej Pěč, Ph.D.) zpracovali velmi aktuální téma (diagnostiku v teorii a praxi u poruch osobnosti v tomto století). Publikace zahrnuje (mimo předmluvu) tři oddíly. V prvním oddíle se K. D. Riegel a O. Pěč věnují důležitým tématům k pochopení principů poruch osobnosti,

jako například: psychodynamická diagnostika poruch osobnosti, psychiatrická diagnostika poruch osobnosti, psychostrukturální diagnostika poruch osobnosti a neurobiologické aspekty poruch osobnosti. Ve druhém oddíle (K. Kalina) je věnována pozornost vztahu mezi poruchami osobnosti, závislostními poruchami a poruchami příjmu potravy. V tomto oddíle je věnována pozornost osobnostním dispozicím pro závislost, psychoanalytickým

a psychodynamickým pohledům, úrovni organizace osobnosti a poruše osobnosti. Autor si klade otázku, zda poruchy příjmu potravy jsou kvazizávislostními poruchami, a v závěru druhého oddílu věnuje pozornost vývojovému hledisku osobnosti. Ve třetím oddílu se K. D. Riegel věnuje praxi diagnostiky poruch osobnosti. Autor věnuje patřičnou pozornost trojdimenzionálnímu pojetí diagnostiky, dimenzionální diagnostice poruch osobnosti v adiktologii a nakonec i způsobu sdělování diagnózy poruch osobnosti, včetně plánování vhodné terapie.

Kolektiv autorů velmi pečlivě zpracoval uvedenou oblast. U K. D. Riegla se jedná o první publikaci tohoto typu a jeho podíl na ní je významný. V záhlaví knihy autoři uvádějí, že včasná, citlivá, ale i vhodná či správná diagnostika při posuzování poruch osobnosti (a nejen jich) je nezastupitelná. Správně konstatují, že vhodný diagnostický postup při posuzování duševního stavu přináší léčebný efekt a zlepšení kvality života pacientů. Naopak opačný postup může pacientům uškodit. Nesprávná diagnóza podmiňuje nesprávnou léčbu, což může vést k protrahovaným průběhům léčby, jejím obtížím a komplikacím.

Publikace si klade za cíl podrobněji informovat o velké diagnostické skupině, kterou poruchy osobnosti jistě jsou, a to i v kontextu již platného DSM-5, ale i nadcházející Mezinárodní klasifikace nemocí 11. revize, která vstoupí v platnost v roce 2021. Cenné rovněž je, že mimo současný a budoucí pohled na poruchy osobnosti vycházejí autoři i z historického kontextu této klinické diagnózy a připomínají, že problematika poruch osobnosti zůstává jednou

z nejvíce stigmatizovaných oblastí soudobé psychiatrie a psychologie. Aby se tomu předcházelo, je třeba včas a správně rozpoznat duševní poruchu, vhodně ji interpretovat (aby nedocházelo k další stigmatizaci pacienta) a správně léčit.

Autoři věnují rovněž dostatečnou pozornost diferenciální diagnostice, aby se výše zmíněným situacím dalo pokud možno předejít. Diagnostická kritéria a úvahy dávají do souvislosti s výše uvedenými manuály duševních poruch a některé problémové situace demonstrují v kauzistikách. Cenný rovněž je i podrobný odkaz na Alternativní model DSM-5 pro poruchy osobnosti, na klasifikaci poruch osobnosti a nadcházející Mezinárodní klasifikaci nemocí 11. revize.

Velmi pečlivě je zpracovaná kapitola Psychostrukturalní diagnostika poruch osobnosti, kde autoři vycházejí z modelu poruch osobnosti založeného na moderní psychoanalytické teorii objektivních vztahů vyvinuté Ottou F. Kernbergem a nabízejí a přibližují tak klinickým pracovníkům psychostrukturalní model osobnostní patologie, který lze využít při klinickém vyšetření, pro efektivní léčbu i při plánování vhodné terapie. Text je doplněn vhodnými a přehlednými obrázky, schémata a tabulkami, tak aby se čtenář v tématu a textu lépe orientoval. Významná je rovněž skutečnost, že se první autor recenzované publikace s prof. Kernbergem osobně zná a pod jeho supervizi absolvoval řadu školení a výcviků v testování uvedených psychodiagnostických metod.

Kratší, avšak přehledně zpracovaná je kapitola čtyři – Neurobiologické aspekty poruch osobnosti, která je ještě rozdělena do dvou podkapitol – Poruchy afektivní regulace a kontroly impulzů a Regulační systém vztahové vazby a interpersonálních funkcí.

Druhý oddíl (K. Kalina) zahrnuje problematiku závislosti a v tomto kontextu je značná část věnována právě poruchám osobnosti a dispozicím k závislosti, především k návykovým látkám. Významná je pozornost zaměřená na duální poruchy (porucha osobnosti a anxiózně-depresivní poruchy, porucha osobnosti a poruchy příjmu potravy apod.). Autor dále v textu seznamuje čtenáře s tím, „Kdo a k čemu potřebuje návykovou látku“, kde zdůrazňuje tzv. princip rychlé odměny, na němž má hlavní podíl dopaminergní systém. Dále zdůrazňuje, že bludný kruh mechanismu rychlé odměny, který podstatně

ovlivňuje chování člověka, se vytváří neuroadaptací při opakované expozici návykové látky. Tedy, že mozek si zvyká na odměňující účinek drogy. K tomu může napomáhat i osobnostní zranitelnost (obtížné zvládnání emocí, pocity vnitřní prázdnoty, ztráta kontroly nad svými impulzy apod.). Kromě přehledného zpracování psychoanalytických a psychodynamických pohledů na danou problematiku autor dále poukazuje na tzv. Adiktivně disponovanou osobnost, kterou formuloval na základě výzkumných šetření prim. MUDr. Petr Jeřábek. Přehledně a srozumitelně je zpracována kapitola Úroveň organizace osobnosti a poruch osobnosti, včetně vývojových hledisek a významu vlivu vlastní rodiny. Závěr druhého oddílu je věnován problematice poruch příjmu potravy, kde autor cituje prof. MUDr. Hanu Papežovou, CSc., významnou odbornici na tuto problematiku, „Závislost na alkoholu a drogách může předcházet poruše příjmu potravy, vznikat při jejím léčení nebo existovat současně.“

Poslední, třetí oddíl (K. D. Riegel) je věnován praktickým diagnostickým postupům a vyšetření u poruch osobnosti. V kapitole Několik poznámek k trojdimenzionálnímu pojetí diagnostiky doplňuje teoretická východiska S. Mentzose a O. Kernberga o praktické zkušenosti a vlastní názory. V kapitole Dimenzionální diagnostika poruch osobnosti v adiktologii se autor zabývá volbou vhodných diagnostických nástrojů, zejména Strukturovaným interview organizace osobnosti (STIPO) a nástroji Alternativního modelu DSM-5 pro poruchy osobnosti (AMPO). Autor se těmito diagnostickým metodám dlouhodobě a podrobně věnuje (např. Osobnostní inventář pro DSM-5 z AMPO byl tématem jeho úspěšné dizertační práce na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy) a je jejich velkým propagátorem v České republice, zejména v oblasti klinické psychologie. Velmi cenná (zejména pro klinickou praxi) je kapitola dvanáct – Sdělování diagnózy poruchy osobnosti a plánování terapie, kde autor předkládá doporučení, jak správně postupovat.

Recenzovaná publikace je velmi pečlivě, odborně a srozumitelně zpracovaná. Je doplněna bohatým obrazovým materiálem a seznamem rozsáhlé literatury od zahraničních či domácích autorů. Předkládaná publikace si jistě najde své místo nejen u klinických psychologů, ale i v širší psychologické obci, u studentů psychologie či dalších zájemců o tuto problematiku.

*PhDr. Pavel Harsa
Psychiatrická klinika VFN a 1. LF UK v Praze
HarsaPavel@seznam.cz*